

system it is the most advisable to make the emphasis on such structural components as: purpose, content, principles, approaches, methods, forms and means of studying, components, criteria and result. Therefore, the system developed by us should provide an ordered set of defined components, among which there is a logical interaction that is aimed at the formation of health culture of future teachers of physical education during professional training in higher education institution on the basis of the means of physical education.

Author stress the attention on the four stages that characterize the professional training process of future workers. In the process of scientific research the following is characterized: an unconscious competence; conscious incompetence; conscious competence and automatic competence. The highest stage is possible only when skills are fully integrated and embedded in professional behavior.

Key words: systematic approach, a system, health culture, future teachers of physical education, competence stages

Стаття надійшла до редакції 28.01.2017 р.

Прийнято до друку 24.02.2017 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Савченко С. В.

УДК 378:37.07(043.3)

В. Г. Муромець

**ЕТАПИ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ ЗАГАЛЬНИХ
КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ТРЕТЬОГО
(ОСВІТНЬО-НАУКОВОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ:
УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ**

Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 рр. з-поміж основних напрямів державної освітньої політики вказує на такі: реформування системи освіти на основі філософії «людиноцентризму» як стратегії національної освіти; модернізація структури, змісту й організації освіти на засадах компетентнісного підходу; переорієнтація змісту освіти на цілі сталого розвитку; розвиток наукової та інноваційної діяльності в освіті, підвищення якості освіти на інноваційній основі [2].

Одним із важливих напрямів є зорієнтованість освіти на міжнародні стандарти, відповідно до яких майбутній фахівець повинен володіти як професійною, так і загальними компетентностями, мати стійкі цінності, що потрібні для здійснення соціального досвіду взаємодії, бути здатним до професійної діяльності, зважаючи на загальнолюдські цінності і враховуючи національно-культурні особливості, спираючись на культурний досвід. Усе більше уваги звертається на доступність і якість освіти, універсальність підготовки здобувачів третього (освітньо-

наукового) рівня вищої освіти до вимог ринку праці, на особистісну зорієнтованість освітнього процесу, його інформатизацію, визначальну функцію освіти у забезпеченні сталого людського розвитку.

Вивчення вітчизняних і зарубіжних наукових джерел, спостереження за процесами, що відбуваються на сучасному етапі реформування вищої освіти і впливають на модернізацію професійної підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти уможливили виявлення низки суперечностей між визначеною потребою сучасного суспільства у фахівцях, що володіють новим типом професійного мислення і тенденціями інтеграції й спеціалізації в управлінській підготовці здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти на компетентнісних засадах і нерозробленістю теоретико-методологічних засад розвитку загальних компетентностей здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти у контексті реалізації управлінської діяльності.

Перед вищою професійною освітою України нині постає складне завдання: забезпечення практичної спрямованості підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти при збереженні її фундаментальності. На наше переконання, виконати це завдання можливо лише за умови підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти на компетентнісній основі.

Як зазначено в Національній стратегії розвитку освіти в Україні на 2012–2021 рр., «освіта – це стратегічний ресурс соціально-економічного, культурного і духовного розвитку суспільства, поліпшення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення міжнародного авторитету й формування позитивного іміджу нашої держави, створення умов для самореалізації кожної особистості» [2].

Контент-аналіз вітчизняних і зарубіжних наукових джерел у контекстному полі нашого дослідження засвідчив, що дослідники виокремлюють низку функцій загальних (універсальних) компетентностей у системі вищої освіти:

- відображення та розвиток особистісних смислів майбутнього фахівця щодо об'єктів, які вивчаються ним;
- характеристика діяльнісного компонента освіти майбутнього спеціаліста, рівень його практичної підготовки;
- здатність розв'язувати у повсякденному житті реальні проблеми – від побутових до професійних та соціальних;
- багатовимірність, тобто охоплення і розвиток усіх основних груп особистісних якостей індивіда.

Однак, засвідчимо, що на сучасному етапі реформування вищої освіти України в рамках Болонського процесу нагальною є проблема якості освіти (the quality of education) фахівця. Стратегічне завдання реформування вищої освіти в Україні – трансформація кількісних показників освітніх послуг у якісні. Позитивне розв'язання цієї проблеми передбачає реалізацію здатності застосовувати набуті знання і вміння у

практичній діяльності. Як засвідчують оцінки експертів, випускники докторських програм в українських закладах вищої освіти за цим параметром поступаються європейським, адже лише 45% успішно виконують план навчання і захищають дисертаційні дослідження [2], на відміну від закордонних PhD програм, де майже 95% здобувачів успішно презентують і захищають дослідження.

Саме тому, одними із основних завдань підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти є системне підвищення якості освіти на інноваційній основі, що забезпечує поступовий розвиток загальних (універсальних) компетентностей для створення сприятливих умов у професійному зростанні і формуванні персональних і лідерських компетенцій.

У світлі наявних тенденцій суспільного розвитку набуває нового контексту урахування процесно-результатних парадигмальних змін у вищій освіті, що актуалізує розробку методології (ідентифікацію та діагностику) розвитку загальних компетентностей для здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти.

При плануванні етапів дослідження розвитку загальних компетентностей здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти ми слугувалися науковою позицією американських учених М. Альберта, М. Мескона Ф. Хедоурі [6].

Дослідження науковців дозволили нам у структурі загальних компетентностей здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти виділити такі складники у контексті реалізації управлінської діяльності:

- концептуальні (наукові) – розуміння теоретичних основ управлінської діяльності;
- інструментальні – володіння базовими управлінськими вміннями;
- інтегративні – здатність поєднувати теорію і практику при розв'язанні управлінських проблем;
- контекстуальні – розуміння соціального і культурного середовища, в якому здійснюється управлінська діяльність;
- адаптивні – вміння передбачати зміни і виклики, заздалегідь бути до них готовим;
- комунікативні – вміння ефективно використовувати письмові й усні засоби у колективи, вміння фасилітувати і володіння навиками коучингу.

Визначаючи загальні компетентності як нову парадигму результату освіти, В. Schulz виділяє три основні групи компетентностей:

- компетентності, що відносяться до самої особистості, як суб'єкта життєдіяльності;
- компетентності, що відносяться до взаємодії людини з іншими людьми;

• компетентності, що відносяться до діяльності людини, які проявляються в усіх її типах і формах [9].

Всі ці компетентності, на думку автора, мають соціальний характер, оскільки вони виробляються, формуються у соціумі.

У контексті нашого дослідження цікавою є думка С. Калашнікової щодо розвитку лідерського потенціалу в управлінців. У своєму докторському дослідженні на науковець вважає, що компетентності включають такі характеристики:

- а) готовність до прояву компетентності (мотиваційний аспект);
- б) володіння знанням змісту компетентності (когнітивний аспект);
- в) досвід прояву компетентності в різноманітних стандартних і нестандартних ситуаціях (поведінковий аспект);
- г) ставлення до змісту компетентності, об'єкта її прикладання (ціннісно-смысловий аспект);
- д) емоційно-рольова регуляція процесу і результату прояву компетентності [1; 6].

Здійснений у докторському дослідженні С. Калашніковою аналіз діючих тенденцій і трансформацій засвідчив актуалізацію лідерства як нової управлінської парадигми, сутність якої відповідає контексту і потребам сучасного суспільного розвитку. На переконання дослідниці, домінуючими трансформаціями сучасного суспільного розвитку є трансформація ціннісна та організаційна. Вітчизняні науковці констатують, що «трансформаційний період є складним суспільним явищем, який на соціальному рівні характеризується кризами, змінами форм, властивостей певних сфер діяльності» [4, с. 84].

У контексті нашого дослідження щодо розвитку загальних компетентностей здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти актуальним є методика Спенсерів (адаптована С. Калашніковою). Представимо методику Спенсерів більш детально у контексті реалізації управлінської діяльності докторів філософії (PhD).

Табл. 1

Методика Спенсерів (адаптована С. Калашніковою у контексті реалізації управлінської діяльності)

<i>№ етапу</i>	<i>Назва етапу</i>	<i>Призначення етапу</i>	<i>Методи Досягнення</i>
1.	Розпізнання	Переконати в існуванні певної компетенції	Приклад
2.	Розуміння	Пояснити концепт нової компетенції	Лекція, приклад
3.	Самооцінка	Оцінити власний наявний рівень визначеної компетенції порівняно з ідеальним	Діаграми, анкети
4.	Практика	Попрактикуватися у демонстрації визначеної компетенції	Імітуючі вправи, професійні кейси

5.	Застосування у роботі	Розробити план дій	Індивідуальне завдання щодо розвитку компетенції
6.	Подальша підтримка	Забезпечити підтримку процесу реалізації визначеного плану дій	Консультація, коучінг, фасилітація

Застосування компетентнісного підходу при розробленні та реалізації програм професійної підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти і розвитку у них загальних компетентностей у контексті реалізації управлінської діяльності та розглядається як шлях підвищення їх ефективності.

Зауважимо, що до основних методологічних підходів підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти належать: системний, системно-діяльнісний, професійно-діяльнісний, особистісно-діяльнісний, особистісно-професійний, технологічний, процесно-цільовий, оптимізаційний, комплексний, контекстний [8].

Методологічною основою розвитку загальних компетентностей здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти є компетентнісний підхід. Схарактеризуємо етапи дослідження розвитку загальних компетентностей здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти більш детально у взаємозв'язку із завдання нашого докторського дослідження.

Усього в експериментальній роботі на різних її етапах будуть приймати участь 500 здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти різних спеціальностей.

Завдання нашого докторського дослідження полягають у:

- здійсненні цілісного та системного аналізу теоретико-методологічних засад розвитку загальних компетентностей здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти ;
- обґрунтуванні структури професійного профілю здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти у контексті реалізації управлінської діяльності;
- теоретичному обґрунтуванні методології професійної підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти у контексті реалізації управлінської діяльності;
- розробленні профіль (рамки компетенцій) здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти у контексті реалізації управлінської діяльності;
- визначенні умов для підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх управлінців.

На першому – *пошуково-аналітичному* – етапі дослідження (2014–2015 рр.) проведено аналіз та узагальнення історичної, філософської, психолого-педагогічної літератури з проблеми розвитку загальних компетентностей здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти; уточнено терміносистему базових понять дослідження;

розроблено та затверджено програму експериментально-дослідної роботи.

На другому – *констатувальному* – етапі дослідження (2015–2017 рр.) обґрунтування структури професійного профілю здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти у контексті реалізації управлінської діяльності; теоретичне обґрунтування методології професійної підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти у контексті реалізації управлінської діяльності;

На третьому – *формульовальному* – етапі дослідження (2017–2018 рр.) розроблено профіль (рамки компетенцій) здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти у контексті реалізації управлінської діяльності; визначено умови для підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх управлінців.

На четвертому – *узагальнюючому* – етапі дослідження (2018–2019 рр.) здійснено статистично-кількісний аналіз й узагальнення результатів експериментальної роботи; сформульовано висновки, окреслено перспективи подальших наукових розробок проблеми розвитку загальних компетентностей здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти.

Табл. 2.

Етапи і методи дослідження розвитку загальних компетентностей здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти

Назва етапу	Методи дослідження	Результати
1 етап: підготовчий	Аналіз (теоретичний, термінологічний, історичний, порівняльний, контекстний) і синтез.	Ідентифікація контекстного поля дослідження. Визначення тезаурусу та напрямів дослідження.
2 етап ознайомлення із провідним досвідом (best practice)	Аналіз (порівняльний, контекстний), абстрагування та конкретизація.	Визначення закономірностей і принципів професійної підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня
3 етап теоретичне розроблення методології розвитку загальних компетентностей здобувачів PhD у контексті реалізації управлінської діяльності	Структурування та моделювання. Екстраполяція та прогнозування.	Розроблення профілю здобувачів PhD, структури професійної підготовки здобувачів PhD, і стратегії розвитку загальних компетентностей у контексті реалізації управлінської діяльності. Поширення отриманих теоретичних висновків на практиці.
4 етап імплементація запровадження методології з розвитку загальних компетентностей здобувачів PhD у контексті реалізації управлінської діяльності	Спостереження, інтерв'ю, анкетування, самооцінка, метод «360°», кількісний та якісний аналіз показників ефективності освітніх PhD програм в Україні та країнах ЄС. Методи інтерпретації, узагальнення	Оцінювання результатів запровадження методології розвитку загальних компетентностей здобувачів PhD у контексті реалізації управлінської діяльності Репрезентація результатів дослідження

Таким чином можна стверджувати, що у європейських документах у сфері вищої освіти визнано надзвичайно велику системоутворювальну роль вищезазначених загальних компетентностей незважаючи на дискусійний характер їх переліку. Однак розробка ефективних методів і технологій, які забезпечуватимуть розвиток загальних компетентностей здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти залишається недостатньо дослідженою.

Подальшим питанням для розв'язання цього питання є розроблення профілю (рамки компетенцій) здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти вищої освіти у контексті реалізації управлінської діяльності.

Список використаної літератури

- 1. Калашнікова С. А.** Підготовка і проведення тренінгів: технологія та методологія : навч.-метод. матеріали / С. А. Калашнікова. – К. : Проект «Рівний доступ до якісної освіти в Україні», 2007. – 64 с.
- 2. Навички** для сучасної України. Резюме [Електронний ресурс]. – К. : Word Bank Group, 2015. – 20 с. – Режим доступу: <http://www.ipq.org.ua/ua/news/93>.
- 3. Національна стратегія** розвитку освіти України на період до 2021 року. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>
- 4. Реалізація** європейського досвіду компетентнісного підходу у вищій школі України : матер. методол. семінару. – К. : Пед. думка, 2009. – 360 с.
- 5. Hutmacher Walo.** Key competencies for Europe: Report of the Symposium Berne, Switzerland, 27-30 March 1996 / Council for Cultural Co-operation (CDCC) // Secondary Education for Europe Strasburg. – 1997. – P. 11.
- 6. Kalashnikova S. A.** Implementation of E-Learning in Higher Education Institute: Experience of the National Academy of Public Administration, the President of Ukraine / S. A. Kalashnikova, Z. V. Talanova // WSEAS TRANS on Information Science & Applications. – 2004. – December. – Issue 6, Vol. 1. – P. 1642–1645.
- 7. Tuning** Educational Structures in Europe. – http://www.europa.eu.int/comm/education/policies/educ/tuning/tuning_en.html, 25.10.2005 p.
- 8. The development of national qualification frameworks in Europe.** – Luxembourg: Publication Office of the European Union, 2009. – 116 p.
- 9. Schulz B.** The importance of soft skills: Education beyond academic knowledge [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hdl.handle.net/10628/39>
- 10. Vitaska S.** Preparing High-Quality School Leaders [Електронний ресурс] / Vitaska S // Legisbrief. – 2008. – Vol. 16, № 19, april / may. – Режим доступу: <http://www.ncsl.org>.

Муромець В. Г. Етапи дослідження розвитку загальних компетентностей здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти: управлінський аспект

У статті представлено етапи дослідження розвитку загальних компетентностей здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої

освіти: пошуково-аналітичний, констатувальний, формувальний, узагальнюючий. Акцентовано увагу на методах, які є ефективними на кожному з етапів дослідження і прогнозованих результатах щодо імплементації розробленої методології з розвитку і формування загальних компетентностей здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти.

Ключові слова: загальні (універсальні) компетентності, підготовка докторів філософії, компетентнісні засади, заклади вищої освіти.

Муромец В. Г. Этапы исследования развития общих компетенций соискателей третьего (образовательно-научного) уровня высшего образования: управленческий аспект

В статье представлены этапы исследования развития общих компетенций соискателей третьего (образовательно-научного) уровня высшего образования: поисково-аналитический, констатирующий, формирующий, обобщающий. Акцентируется внимание на методах, которые являются эффективными на каждом этапе исследования и прогнозируемых результатах по имплементации разработанной методологии по развитию и формированию общих компетенций соискателей третьего (образовательно-научного) уровня высшего образования.

Ключевые слова: общие (универсальные) компетентности, подготовка докторов философии, компетентностный основы, учреждения высшего образования.

Muromets V. Research Phase of General Competencies Third Applicants (education and research) of Higher Education: Administrative Aspect

The paper presents the research stages of development of general competencies of PhD (education and research) level of higher education, search and analytical, molding, synthesis. The attention is focused on methods that are effective at every stage of research and projected results on the implementation of developed methodology for the development and formation of general competencies third applicants (education and research) level of higher education.

Key words: generic (universal) competence, PhD training, competency framework, institutions of higher education.

Стаття надійшла до редакції 11.01.2017 р.

Прийнято до друку 24.02.2017 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Караман О. Л.